

मनीगत

‘देवराष्ट्र’ सारख्या इवल्याशा गावात आधुनिक महाराष्ट्राचा इतिहास निर्माण करणाऱ्या शिल्पकाराचा, एका कर्तृत्ववान महापुरुषाचा जन्म झाला हे या गावाचे भाग्यच जणू. आपल्या विद्वत्तेतून ज्या माणसाने महाराष्ट्राचाच नव्हे तर संपूर्ण देशाचा कायापालट करण्याचे स्वप्न उराशी बाळगले त्या महान योग्याला ‘स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाण’ यांना मी प्रथम विनम्र अभिवादन करते.

लहानपणापासूनच ज्या महान व्यक्तीविषयी, त्यांच्या कर्तृत्वाविषयी व एकंदरच ‘देवराष्ट्र’ येथील जेठांकडून यशवंतरावांविषयी बरेच काही ऐकावयास मिळाले ते मनात साठवून त्या विषयी माझे कुतूहल नेहमीच जागृत झाले होते. लहानपणी त्यांना केवळ पाहण्याची संधी मिळाली व मोठेपणी त्यांच्या कर्तृत्वामुळे प्रेरणा मिळत गेली. त्यामुळे “साहेबांच्या” विषयी सर्वोत्तम अभ्यास करण्याची तिब्र इच्छा निर्माण झाली.

महाविद्यालयात शिकत असताना यशवंतराव चव्हाणांच्या साहित्याची रूची निर्माण करण्यास वातावरण मिळत गेले. एक अतिशय मोठे व्यक्तिमत्व आपल्या गावातच उदयास आले याचा आनंदच या प्रबंधिकेच्या प्रपंचास कारणीभूत ठरला आहे. यशवंतराव चव्हाण यांची साहित्य संपदा वाचनात आली आणि त्यावर वाङ्मयीन चर्चा करावी, त्यांची मूल्ये जपावीत अशी मनातील सुप्त इच्छाच आज प्रबंधिकेच्या मूर्त स्वरूपात आली.

यशवंतराव चव्हाण यांची साहित्यिक दृष्टी फार मोठी होती. त्यांची गणना राजकिय नेत्यांत नव्हे तर साहित्यिकांतच व्हायची. त्यांचे जीवन व त्यांचा सामाजिक प्रवास हा महाराष्ट्राच्या सामान्य जनतेशी निगडीत होता. त्यांच्या साहित्यातून आणि भाषणांतून एक परिवर्तनीय वाङ्मय निर्मिती झालेली आहे असे ज्यावेळी मला दिसून आले त्यावेळी त्यांची ‘सह्याद्रीचे वारे’, ‘युगांतर’ व ‘भूमिका’ पुस्तके ही अभ्यासनीय आहेत, त्यातील साहित्य आणि वाङ्मय शोधून अभ्यासावे असे मनोमन वाटले. यशवंतरावांचे वाङ्मय सूक्ष्मपणे अभ्यासल्याने व त्यातील प्रेरणास्रोत, तत्त्वज्ञान, समाजाविषयीची पराकोटीची तळमळ त्यात दिसून येते.

यशवंतरावांच्या वाणीतून जे शब्द फुटले ते तरूण पिढीला व राष्ट्राला प्रेरक असेच होते. त्यांच्या वाणीतून जणू सरस्वतीच बोलते आहे असे वाटल्याने त्यांच्या

विविध भाषणांचा अभ्यास करावा असे सुचले. यशवंतरावांच्या प्रत्येक भाषणाची एक वेगळी धाटणी असे. ते प्रसंगानुरूप व यथोचित बोलत. सामान्य माणसांच्याच भाषेत ते बोलत असल्याने ते आपल्यातीलच एक आहेत वेगळे नाहीत असे लोकांना वाटे. प्रत्येक गोष्टीचा परामर्श आपल्या भाषणांतून घेत. त्यांची भाषणे आणि त्यांनी सांगितलेले विचार हे चिरकाल टिकून राहणारे आहे.. असे म्हणतात की यशवंतरावांना पुढच्या २०० वर्षांची दृष्टी होती. त्यांच्या विविध साहित्यातून व भाषणांतून याचा स्वरीस्वर प्रत्यय येतो.

म्हणूनच एका महान नेत्याचा सर्वोत्तम अभ्यास करावा ही तीव्र उत्कंठा उत्पन्न झाली. त्यामुळे त्यांचे सर्व साहित्य समजून घेण्याचा प्रयत्न मी केला आहे व याचे फलीत म्हणजेच प्रस्तुत प्रबंधिका होय!